

BANKARSKI RIZIK 5

Autor rubrike: mr Vesna Matić, specijalista za poslove sa pravnim licima u zemlji UBS

TRŽIŠNI RIZICI

Tržišni rizicu su, mereno veličinom izloženosti bankarske industrije, u grupi vodećih finansijskih rizika. Reč je o rizicima gubitaka koji mogu nastati zbog nepovoljnog kretanja faktora tržišnih rizika (kamatnih stopa, deviznog kursa, cena akcijskog kapitala ili robe), pa se zato ovi rizici mogu realizovati u portfoliju dužničkih hartija od vrednosti ili akcija i portfoliju instrumenata sa kojima se aktivno trguje, drugim pozicijama bilansne aktive (plasmanima, sredstvima, investicionim aktivnostima banke), ali i u pozicijama vanbilansne aktive.

Kao i u slučaju kreditnog, realizaciju tržišnih rizika prati sinhronizovano dejstvo drugih, nefinansijskih rizika (poslovni, reputacioni), a vrlo često su inicirani operativnim rizičnim događajima.

Ovo simultano delovanje operativnih i tržišnih rizika često otežava njihovu pravilnu identifikaciju i može rezultirati duplom kalkulacijom kapitalnih troškova. Inače, tržišni rizici su eksplicitno dokumentovani, i u slučajevima kada nisu inicirani operativnim rizičnim događajima, relativno se lako identifikuju i klasifikuju.

Upravljanje tržišnim rizicima deo je Okvira za upravljanje ukupnim rizičnim profilom banke, odnosno, strategija, politike i ciljevi upravljanja tržišnim rizicima sastavni su deo strategije i politike upravljanja rizicima na nivou bake.

U tom smislu, efikasan nadzor nad ukupnom izloženošću banke tržišnim rizicima jedan je od ključnih zadataka borda direktora i starijeg menažmenta. Bord direktora uglavnom definiše strategiju upravljanja ovim rizicima i ciljeve - određuje prihvatljivi nivo izloženosti tržišnim rizicima na nivou banke, preventivno osigurava da izloženost banke ne pređe prihvatljivi nivo i da, saglasno izloženosti, kalkuliše potrebni ekonomski kapital, osigurava kvalitet procesa upravljanja, od identifikacije, merenja i monitoringa, do kontrole tržišnih rizika.

Viši menadžment kreira politike i procedure za upravljanje tržišnim rizicima i osigurava njihovu konzistentnu primenu.

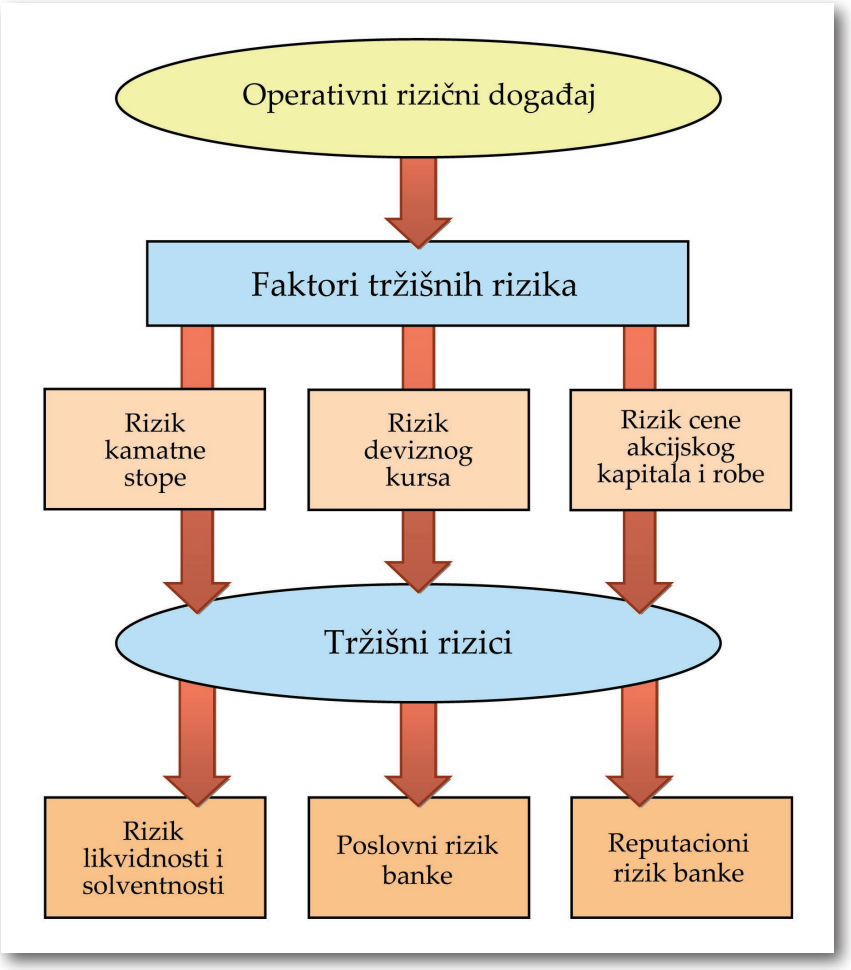
Suštinu upravljanja tržišnim rizicima čine preventivne aktivnosti koje štite banku od nepovoljnog kretanja faktora ovog rizika i gubitaka koje mogu uzrokovati kada su u pitanju bilansne i vanbilansne pozicije u bilansu stanja banke. Reč je o sledećim faktorima tržišnih rizika:

- ***Rizik kamatne stope*** nastaje kao posledica neusklađenosti u promenama kamatnih stopa koje se primenjuju na pozicije aktive i pasive u bilansu stanja banke. Ovakve promene kamatnih stopa direktno se odražavaju na prihode i rashode banke, ali menjaju i ekonomsku vrednost aktive, pasive i vanbilansnih pozicija. Neto efekat promena kamatnih stopa utiče na bančine ukupne rezultate poslovanja i veličinu kapitala.

  Zbog toga banke analiziraju različite aspekte rizika kamatnih stopa i razvijaju tehnike za upravljanje ovim rizicima. One strukturiraju svoje bilanse stanja na osnovu projektovanih/očekivanih promena kamatnih stopa, što reprezentuje njihovo viđenje potencijalne krive prihoda u uslovima promene kamatnih stopa. Osim toga, banke vrše i procenu koju rizik kamatnih stopa ima na eknomsku vrednost bilansne veličine kao i odnos sadašnje vrednosti u odnosu na budući cash-flow.

  Realizacija rizika kamatnih stopa međutim, može odstupati od procenjenih vrednosti, na šta utiče i činjenica da ovaj faktor tržišnih rizika ima različite pojavne oblike, kao što su:
  - *rizik promene kamatne stope*, koji nastaje zbog vremenske neusklađenosti promene kamatnih stopa i tokova gotovine (*re-pricing risk*),
  - *rizik krive prinosa,* koji se materijalizuje kada predviđene promene kamatnih stopa imaju negativan efekat na bančin prihod ili osnovne ekonomske vrednosti (*yield curve risk*)
  - *rizik promene odnosa između* različitih krivi prinosa, koje prikazuju bančine aktivnosti (*basis risk*)
  - *rizik opcija,* koje su ugrađene u bančine proizvode (*options risk).*
- ***Rizik deviznog kursa*** je takođe jedan od faktora tržišnih rizika i definiše se kao rizik nepovoljnog kretanja deviznih kurseva i njihovog uticaja na otvorenu deviznu poziciju banke. Ovaj rizik prati i rizik kamatne stope, koji nastaje zbog ročne neusklađenosti pozicija u stranoj valuti.

  U ovoj grupi rizika nalazi se i takozvani *rizik vremenske zone*, koji nastaje usled vremenske razlike u plaćanju različitim valutama, u centrima koji se nalaze u različitim

vremenskim zonama.

- ***Rizik cene akcijsko kapitala*** je rizik zarade ili rizik kapitala koji nastaje zbog nepovoljnih promena u vrednosti akcija u odnosu na portfolio banke.

Mogućnost upravljanja tržišnim rizicima podrazumeva i postojanje odgovarajuće infrastrukture u banci, koja u najširem smislu reči obuhvata organizacionu strukturu, sisteme i procedure.

Organizaciona struktura za upravljanje tržišnim rizicima zavisi od veličine i sofisticiranosti banke, odnosno njenih aktivnosti, ali minimum elemenata ove strukture čine:

- zahtev da ona omogućuje punu primenu strategije i politika za upravljanje ovim rizicima,
- postojanje nezavisne funkcije upravljanja tržišnim rizicima i sistema izveštavanja direktno bordu direktora i starijem menadžmentu, kao i adekvatnog kontrolnog okvira na nivou banke i
- postojanje posebnih organizacionih delova banke koji se bave samo ovim rizicima, a reč je o uže stručno profilisanim bankarima, koji dobro poznaju rizični profil banke, asortiman njenih proizvoda sa kojima trguje i odobrene limite u pogledu izloženosti tržišnim rizicima.

Osim posebnog organizacionog dela koji bi se bavio tržišnim rizicima, već standardna organizacija u banci, podrazumeva i postojanje:

- *Odbora za upravljanje rizicima* koji vrši superviziju funkcije upravljanja ukupnim rizičnim profilom banke,
- *Odbora za upravljanje aktivom i pasivom*, koji je u rangu višeg nivoa upravljanja i supervizije tržišnih rizika, uglavnom rizika kamatnih stopa i rizika likvidnosti i
- *Kancelarije za operacije trezora*, koja kao nezavisni kontrolor, meri i analizira rizike karakteristične za dnevne aktivnosti u trezoru banke. Relativno nova, ova funkcija u bankama, podrazumeva angažman kadrova sa odgovarajućim iskustvom i znanjem.

Upravljanje tržišnim rizicima na nivou banke složen je proces, ali poznaje standardne faze koje počinju identifikacijom ovih rizika, merenjem izloženosti, izveštavanjem i monitoringom i kontrolnom funkcijom.

Važno je da je ceo proces standardizovan u smislu sistema i procedura, da ima adekvatnu informatičku podršku i da se konzistentno primenjuje. O merenju izloženosti tržišnim rizicima, regulatornom okviru i međunarodnim standardima biće reči u narednim brojevima Bankarstva.